

Joaquim Garriga i Riera

(17.8.1945 - 20.7.2018)

Joaquim Garriga va assistir —com feia habitualment— a la darrera reunió de la Secció Històrico-Arqueològica, el passat 7 de juny. Una setmana després encara feia vida normal, però ja patint símptomes de la seva malaltia, i tan sols un mes després ja ens havia deixat. Ha estat un cop molt sobtat i fort que encara ens manté trasbalsats.

Intentaré, ara, explicar breument per què el doctor Joaquim Garriga, com a historiador de l'art, i la seva obra mereixen un reconeixement singular, ja que és una baula clau en la renovació i consolidació de la nostra historiografia artística.

En primer lloc, cal recordar que el doctor Garriga va destacar per tenir una inusual i sòlida formació en les humanitats i les llengües clàssiques, gràcies a la seva estada, des de l'adolescència, al Seminari de Girona, que li va marcar la personalitat intel·lectual i l'amistat amb diversos mestres, com ara el filòleg i historiador de la llengua Modest Prats. Aquesta formació clàssica la va completar a Roma amb una diplomatura en arqueologia cristiana, el 1969, a l'Institut Pontifici d'Arqueologia Cristiana, i amb una llicenciatura en teologia, el 1970, a la Universitat Pontifícia Gregoriana. L'estada d'aquests anys a Roma va consolidar definitivament el seu interès envers l'estudi de les arts, que el dugué a llicenciar-se en història de l'art el 1975, a la Universitat de Barcelona (UB), i a doctorar-se, després, a la mateixa Universitat, el 1990, en ambdós casos amb premi extraordinari. Va esdevenir professor titular a la UB el 1992 i catedràtic a la Universitat de Girona el 1996. Ha estat vint anys professor de la UB, des de 1976 fins a 1996, i uns altres vint i escaig de la Universitat de Girona, de la qual va passar a ser-ne professor emèrit, després de la seva jubilació, el 2015. Les darreres actes de qualificació les va signar aquest juliol a l'hospital estant. Des de 2002 era membre de l'IEC.

El doctor Garriga ha estat l'historiador de l'art del país, de la seva generació i de les posteriors, que ha tingut un coneixement més exhaustiu de l'art italià i, de manera

especial, de l'art del Renaixement, sens dubte el període històric de les arts que, juntament amb l'art grecoromà, és objecte de més estudis internacionals i que disposa, per tant, d'una bibliografia gairebé oceànica. Ell n'era un enamorat i un fi coneixedor.

Dels seus primers treballs en vull destacar dos: en primer lloc, el volum *Renacimiento en Europa*, de la col·lecció «Fuentes y Documentos para la Historia del Arte», publicat per Gustau Gili, el 1983. Encara que el llibre i la col·lecció de la qual forma part semblen un producte de voluntat divulgativa, atès que és una antologia comentada dels tractats teòrics i pràctics de les arts i d'altres fonts documentals, aquest treball va tenir aleshores una gran influència en la professió, ja que va servir per a fer evident la complexitat de la disciplina mateixa i, alhora, facilitar una nova didàctica de la història de l'art. Amb aquest material —ara, per primer cop, fàcilment disponible en castellà—, es feia evident que la correcta anàlisi de les obres d'art del passat suposava també la familiaritat amb la rica literatura de formats diversos que el fet artístic havia generat al llarg de la història.

En segon lloc, el treball *L'època del Renaixement* també formava part d'un projecte més ampli —la famosa *Història de l'art català*, d'Edicions 62; el seu volum es va publicar el 1986, amb la col·laboració per a les arts decoratives de Marià Carbonell. Aquesta *Història de l'art català*, que va tenir una àmplia difusió i va ser un gran èxit editorial, va suposar la consagració d'una nova generació d'historiadors: Dalmases, Pitarch, Garriga, Triadó, Fontbona i Miralles, que oferiren per primer cop una síntesi ajornada i crítica del nostre passat artístic. El volum de Garriga fou un dels més reeixits i també potser el de més difícil resolució, per les limitacions i la dispersió dels treballs anteriors, ja que mentre les èpoques medievals, del segle XIX i XX, i, fins i tot, l'època barroca, amb la figura de l'arquitecte Cèsar Martinell, havien estat objecte de curiositat, el segle XVI era mancat d'una caracterització de conjunt i les informacions de detall eren molt i molt disperses. El seu llibre va aconseguir explicar les peculiaritats i pluralitats del nostre Renaixement, molt marcat per les continuïtats dels models constructius gòtics i per la influència de nombrosos artistes forans establerts a casa nostra en el camp de les arts figuratives, que lentament i amb ziga-zagues introduïren els models plàstics de la nova cultura italianitzant. Malgrat el temps transcorregut, el llibre conserva la plena vigència del marc interpretatiu del nostre Renaixement, i, francament, crec que romandrà molt de temps com una fita difícilment superable.

La part més original de la recerca de Joaquim Garriga és la derivada de la seva tesi doctoral, *Qüestions de perspectiva en la pintura hispànica del segle XVI. Criteris d'anàlisi i aplicació al cas de Catalunya*. En aquesta, i en un ampli conjunt de treballs posteriors, ha investigat la gènesi dels procediments moderns de representació perspectiva i la seva

difusió als tallers de pintors dels segles xv i xvi, sobretot en ambients de tradició artesana. A partir d'un estudi aprofundit dels tractats italians i especialment del de Leon Battista Alberti, de qui va traduir el llibre primer del seu *De Pictura* (1435) al català, ha fet notables aportacions als sistemes de representació perspectiva de pintors dels segles xv i xvi, com ara els quatrecentistes Lluís Borrassà, Jaume Ferrer II, Jaume Huguet o del pintor castellà Pedro Berruguete i d'altres tallers hispans coetanis, o del dit Mestre de Castelsardo, que va treballar a Sardenya i Catalunya, i d'altres pintors catalans del segle xvi, com ara Joan i Perot Gascó i Pere Mates, entre d'altres. Un camp de recerca en què li va caldre demostrar el seu sentit crític en la lectura dels antics tractats italians de perspectiva, una intensa familiaritat amb les convencions matemàtiques de la geometria descriptiva, a més de tota l'erudició pròpia d'un historiador de l'art del Renaixement.

El gros de les seves aportacions s'ocupen lògicament de les arts del Renaixement a Catalunya i les trobem en obres col·lectives, com ara *L'arquitectura en la història de Catalunya* (1987), *Història de la cultura catalana* (1997), i en nombrosos catàlegs d'exposicions, com ara *Thesaurus* (1986), *L'època dels genis* (1988), *Millenium* (1989), *Pallium* (1992), *Jaume Huguet. 500 anys* (1993), *Moble català* (1994), *Cathalonia* (1997), *El Renacimiento mediterráneo* (2001), *Cervera. Tresors secrets* (2001), *Pedralbes. Els tresors del monestir* (2005), *Alba daurada* (2006) i *Obras maestras del Museu de Montserrat* (2008), entre d'altres. En aquests treballs han estat molt nombroses les aportacions que desvetllaven la personalitat artística concreta de noms fins aleshores molt poc coneguts: Ayne Bru, Joan de Burgunya, els Gascó, Pietro Paolo de Montalbergo, Benet Sanxes Galindo, Antoni Toreno, etc. Especialment destacable en aquest sentit va ser el comissariat (amb J. Bosch) de l'exposició i el catàleg *De Flandes a Itàlia* (Girona, 1998), amb nombroses notícies biogràfiques inèdites. També cal recordar la seva codirecció del catàleg de les peces d'època moderna de la col·lecció del Museu Marés (1996) i les seves constants aportacions a la catalogació i l'estudi de les obres del fons de diferents museus, com ara el de Solsona, Mataró, Vic, Montserrat, Granollers, Tarragona, etc.

Un aspecte de gran interès ha estat l'estudi de les col·leccions d'art fetes a Catalunya al segle xvi: la d'antiguitats clàssiques del vicecanceller de l'emperador Miquel Mai, de qui va identificar el seu retrat en baix relleu, i la de l'ardiaca de Barcelona Lluís Desplà. També la història dels dos conjunts de tapisseries flamenques més importants que ens han arribat parcialment, la de la Generalitat, formada entre 1557 i 1583, i la del capítol de la seu vella de Lleida, coneguda per un inventari de 1588. La col·lecció lleidatana va ser objecte de dues exposicions: una a Lleida, el 1992 (comissariada amb J. Bosch), i una altra, també a Lleida, el 2010 (comissariada amb C. Berlabé), i que va donar peu a un congrés específic sobre tapissos el 2012.

Ens ha deixat una obra enorme, trencadora metodològicament i, alhora, escrita amb una llengua i una estructura narrativa i argumental riques, elegants i sòbries. Fou també un mestre de l'escriptura.

El doctor Joaquim Garriga, en Quim per als que vam tenir la sort de ser els seus amics, no era només un estudiós i un savi exemplar. Fou sobretot un apassionat de les arts i el patrimoni, el de la seva admirada Itàlia i sobretot el de la seva estimada Catalunya. Sempre estava disposat a viatjar per a conèixer els edificis i les obres d'art objecte de la seva curiositat i el seu estudi, procurava no faltar a les grans exposicions internacionals de la seva especialitat. El record d'alguns d'aquests viatges que vam fer al llarg de quaranta anys de relació formen part dels moments de més felicitat i intensitat emocional de la meua trajectòria professional i personal. En Quim entenia el coneixement com una tasca que es podia i s'havia de compartir. D'aquí la fecunditat del seu mestratge, exercit naturalment a l'aula però també fora d'aquesta, en l'art de la conversa informal, en les llargues sobretaules, i, sobretot, gràcies al seu exemple personal d'exigència, treball rigorós, generositat intel·lectual i enorme bonhomia. Hem perdut una personalitat cabdal entre els historiadors de l'art del país; el trobarem molt a faltar. Intentarem ser fidels al seu exemple.

Text llegit pel senyor Bonaventura Bassegoda i Hugas en el Ple del dia 13 de setembre de 2018